Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Prinses Irenestraat 6
2595 BD DEN HAAG

Directoraat-generaal Klimaat en Energie
Directie Strategie Energiesysteem

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ezk

Ons kenmerk
KGG_DGKE_SE / 108979659

Datum 11 november 2026
Betreft Dialoog in de klimaat- en energietransitie

Geachte Voorzitter,

Vorig jaar waren hernieuwbare bronnen goed voor bijna de helft van de totale elektriciteitsproductie in ons land[1]. Elk jaar weer zet het kabinet een stap in de richting van het doel van een betaalbare en meer autonome energie-opwek met hernieuwbare bronnen, stappen die het kabinet kan en wil zetten dankzij de bijdragen van steeds meer Nederlanders. Zij isoleren bijvoorbeeld hun huis, vergroenen samen met hun buren de straat of zijn lid van een lokale energiegemeenschap, waarvan nu negen op de tien gemeentes er een heeft.[2] Maar liefst 87 procent van de Nederlanders wil bovendien betrokken zijn bij het energiebeleid.[3]

Door een intensieve samenwerking van burgers, decentrale overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties kan het kabinet de kracht van de samenleving 3benutten. De praktijk laat zien wat een dergelijke samenwerking oplevert: in Nederland is meer dan veertig procent[4] van de windenergie op land in lokaal eigendom. Inwoners, lokale bedrijven, energiecoöperaties en boeren hebben samen miljarden geïnvesteerd in de opwek van duurzame energie. Bovendien zorgen lokale energie-initiatieven ervoor dat meer inwoners kunnen beslissen over en profiteren van de klimaat- en energietransitie in hun omgeving[5], én is het draagvlak bij projecten met lokaal eigenaarschap significant hoger dan projecten zonder.[6]

Tegelijkertijd ziet het kabinet dat een deel van de samenleving zich onvoldoende herkent in het gemaakte beleid, andere zorgen heeft, of vindt dat de overheid te weinig doet met hun zorgen. Delen van de samenleving hebben zelfs het gevoel dat plannen al (te veel) vastliggen op het moment dat zij die te zien krijgen.[7] Daarom is het van belang om voortdurend de dialoog te voeren over beleid voor de klimaat- en energietransitie, met ruimte voor verschillende invullingen van het toekomstig energiesysteem die recht doen

[1] https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2026/11/elektriciteitsproductie-en-uitvoer-op-recordniveau
[2] https://www.hier.nu/lokale-energie-monitor-2025/burgercollectieven
[3] IPSOS (2024): Voorkeuren en behoeften van Nederlanders bij het vormgeven van de maatschappelijke dialoog over het nieuwe energiesysteem
[4] Monitor financiële participatie hernieuwbare energie op land 2024
[5] Jans, L. en anderen (2024), How bottom-up and top-down governance of community energy initiatives affects citizens' perception, acceptability, and willingness to join.
[6] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/2023/10/24/bijlage-2-emma-burgertevredenheid-financiele-participatie-bij-zonneparken
[7] CPB (2026), Klimaat en Samenleving 2026

aan de leefwereld van burgers en bedrijven. Dit ziet het kabinet ook terug in het advies[8] van het Nationaal Burgerberaad Klimaat, dat adviseert om burgers actief te betrekken bij verduurzaming en beleidsvorming. In reactie op het advies heeft het kabinet toegezegd aan de Kamer een update te sturen van de eerdere visie[9] op burgerbetrokkenheid in de klimaat- en energietransitie en de wijze waarop dialoog vorm blijft krijgen in deze transitie. Juist nu de transitie steeds verder in de uitvoeringsfase terecht komt, is brede maatschappelijke betrokkenheid van groot belang.

Dialoog als integraal onderdeel van beleidsvorming
Als mensen beleid beoordelen, kijken ze over het algemeen naar de volgende zaken: is het rechtvaardig, kan ik het dragen en is het effectief. Daarom ziet het kabinet een continue dialoog met de samenleving als integraal onderdeel van beleid, die bovendien in elke fase van beleidsvorming plaats moet vinden. Daarbij is bijvoorbeeld toegankelijkheid van zowel lokale, regionale als landelijke organisaties en politici van groot belang. Er is pas sprake van een dialoog, als er ruimte is voor mensen om het te hebben over wat zij zelf belangrijk vinden. Het kabinet wil daarbij de ruimte bieden voor verschillende perspectieven. Een concreet voorbeeld is het Nationaal Burgerberaad Klimaat, waar 175 gelote inwoners aan deelnamen en het kabinet voorzagen van adviezen over de wijze waarop Nederland kan eten, spullen gebruiken en reizen op manieren die beter zijn voor het klimaat. Het kabinet blijft ook na de publicatie van de kabinetsreactie[10] op het advies van het burgerberaad in contact met de deelnemers, bijvoorbeeld tijdens de slotbijeenkomst dit najaar en de gesprekken aan de keukentafel. Ik wil de deelnemers van het Burgerberaad bedanken voor hun inzet en voor de gastvrijheid om bij hen aan te mogen schuiven. De deelnemers aan het Burgerberaad hebben een kerngroep samengesteld die de komende twee jaar onze gesprekspartner blijft voor de voortgang. Daar ben ik erg blij mee en ik kijk er dus naar uit om de keukentafelgesprekken voort te zetten.

Uit de gesprekken die ik voer, maar ook door andere geluiden uit de praktijk, komen verschillende signalen voort over rechtvaardigheid en kostenverdeling. Mede om huishoudens gericht te kunnen ondersteunen en meer zicht te kunnen krijgen op de (toekomstige) energierekening van huishoudens, is het kabinet begonnen met het meerjarig kennisprogramma Energietransitie Integraal Kostenbeeld (EIK), om zo toe te werken naar een integraal kostenbeeld dat naast de totale systeemkosten ook de verdeling van kosten laat zien over huishoudens, bedrijven en overheid, zodat het kabinet in het beleid met het totaal aan effecten rekening kan houden voor verschillende huishoudens in verschillende omstandigheden. Daarnaast heeft het kabinet, zoals eerder met uw Kamer gedeeld, een noodfonds energiearmoede en een warmtefonds ingericht. Naast financiële ondersteuning is er ook een groeiend aanbod aan advies en begeleiding voor het verduurzamen van woningen en gebouwen. Zo kunnen mensen terecht bij energieloketten, energiecoaches of specialistische adviseurs voor praktische hulp en informatie. Om de weg te vinden in dit aanbod, neemt het Rijk de regie op ondersteuningsinstrumenten en bundelt in het Energiehuis alle beschikbare informatie. De website Verbeterjehuis.nl vormt hiervoor de basis.

Rechtvaardigheid is een belangrijke voorwaarde om de klimaatdoelen dichterbij te brengen. In het Klimaatplan 2025-2035 staan vier rechtvaardigheidsprincipes waaraan

[8] Advies Nationaal Burgerberaad Klimaat | Rijksoverheid.nl
[9] Kamerstuk 32 813, nr. 1231
[10] Kamerstuk 32 813, nr. 1564

klimaatbeleid moet voldoen, waaronder ‘de vervuiler betaalt’ en ‘bijdrage en ondersteuning naar draagkracht’. Deze principes zijn gebaseerd op onderzoek naar wat mensen als rechtvaardig beschouwen en op expertadvies. Het kabinet heeft een tool laten ontwikkelen om klimaatbeleid op een systematische manier te toetsen aan deze principes en om verdelingseffecten in kaart te brengen.[11] Daarnaast beziet het kabinet voortaan bij nieuw verduurzamingsbeleid of -wetgeving nadrukkelijker welke groepen ervan profiteren, welke groepen risico lopen achter te blijven en welke aanvullende inzet nodig is om kansen en lasten evenwichtiger te verdelen.[12] Meer informatie over de inzet van het kabinet op rechtvaardigheid is te lezen in de kabinetsreactie op het Rli-advies ‘Eerlijk verduurzamen: randvoorwaarden voor rechtvaardig beleid’.[13]

Ook op andere manieren zoekt het kabinet het gesprek op over de klimaat- en energietransitie. Zo is er in het kader van het Programma Energiehoofdstructuur (PEH) een serious game ontwikkeld die het gesprek helpt voeren met studenten en jongeren over de ingewikkelde keuzes die we moeten maken. En rond het programma Duurzaam Gebruik Diepe Ondergrond (DGDO) zet het kabinet in op een voortdurende maatschappelijke dialoog. Al deze trajecten geven elk op een eigen manier inzicht in de dilemma’s die er zijn rond de klimaat- en energietransitie, en waar het draagvlak en draagkracht voor bepaalde maatregelen ligt.

Inzicht krijgen in kansen en behoeftes van mensen helpt bij het maken van een evenwichtige belangenafweging over maatregelen binnen de klimaat- en energietransitie. Omdat dialoog geen eenduidige aanpak is, maar in essentie vraagt om verschillende benaderingen voor verschillende doelgroepen, hecht het kabinet er zo sterk aan om voor elke doelgroep specifiek te kijken wat nodig is om het gesprek aan te gaan.

In samenhang beleid maken
Naast dialoog in de beleidsvorming zet het kabinet in op een meer gebiedsgerichte aanpak van nationale opgaven op het gebied van energie, industrie en ruimte. Hiermee versterkt het kabinet de samenhang tussen verschillende rijksopgaven en stemmen we de uitvoering beter af op de kansen en behoeften in een gebied. Daarmee versterkt het kabinet de samenhang tussen nationale en regionale ontwikkelingen en is het makkelijker om met provincies, gemeenten, waterschappen, netbeheerders en andere regionale belanghebbenden samen te werken. Inzichten uit de regio zijn daarmee bovendien beter mee te nemen in beleidsvorming en uitvoering. Dit doet het kabinet onder meer samen met regio’s via bestaande regionale samenwerkingsstructuren, zoals energyboards en energieregio's. Ook organiseert het kabinet regiodagen om de samenwerking tussen betrokken partijen verder te versterken en het gesprek breed aan te gaan. Bovendien voert het kabinet het gesprek met medeoverheden over de wijze waarop ze betrokken willen zijn. Daarbij heeft ook de verbinding tussen nationale en regionale ambities en uitvoeringsagenda’s de aandacht; het streven is om hier in 2028 meerjarige en wederkerige energieafspraken over te maken tussen Rijk en regio. In deze energieafspraken maakt het Rijk met de regio’s integrale en gebiedsgerichte keuzes over het energiesysteem van de toekomst en de weg daarnaartoe, met het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE) en PEH als kaders.

[11] Evalueren verdelende rechtvaardigheid klimaatbeleid - Ontwerp voor ex-post-evaluatiekader, Open overheid
[12] Kamerstuk 30 196, nr. 862
[13] Kamerstuk 30 196, nr. 862

Directoraat-generaal Klimaat en Energie
Directie Strategie Energiesysteem

Ons kenmerk
KGG_DGKE_SE / 108979659

Lokale overheden merken elke dag de effecten van de keuzes die het kabinet maakt. Signalen van decentraal niveau moeten terugvloeien naar de rijksoverheid, zodat die goed kunnen landen in nationale beleidsmaatregelen. Hierbij werkt het kabinet ook actief samen met onder meer het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie (NP RES), Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW) en met het Nationaal Klimaat Platform (NKP). Zij signaleren zowel gevraagd als ongevraagd over wat er speelt in het land, bijvoorbeeld rond bepaalde thema's of specifieke ontwikkelingen. Het kabinet werkt aan een methodiek die kan helpen om gerichter signalen op te halen over de transitie. Daarmee versterkt het kabinet zijn banden met deze organisaties. Dat helpt met het verbinden van beleid en samenleving, en met de cruciale vertaalslag van abstract beleid naar concrete uitvoeringsprojecten. Want de keuzes die het kabinet bestuurlijk maakt, krijgen uiteindelijk betekenis in de praktijk. In wijken, dorpen en andere gebieden komen energievraag, duurzaam aanbod, infrastructuur en ruimte samen. Juist hier ziet het kabinet vaak spanningen en zorgen ontstaan bij burgers, bedrijven en medeoverheden. Door te kijken hoe het kabinet verschillende ontwikkelingen in het energiesysteem op elkaar kan afstemmen en een constructieve dialoog aan kunnen gaan, is hierin het verschil te maken.

De afgelopen jaren is niet alleen nationaal ingezet op het organiseren van het Burgerberaad Klimaat. Ook lokaal zijn er meerdere voorbeelden van burgerberaden over lokale klimaat- en energiemaatregelen. Deze lokale burgerberaden blijken goed in staat om ambitieuze maatregelen te formuleren die op breed draagvlak kunnen rekenen in de regio. Ook in de toekomst zal het Landelijke Ondersteuningsprogramma Energietransitie (LOE), als opvolger van onder meer het NP RES, waar gewenst, helpen met ondersteunen van lokale burgerberaden, omgevingsadviesraden en andere dialoogvormen die passend zijn om het gesprek aan te gaan.

Welke verandering er ook plaatsvindt in de leefomgeving en wie daar ook voor verantwoordelijk is: inwoners bezien ontwikkelingen in de buurt logischerwijs niet los van elkaar. Daarom is het ook zo belangrijk dat er overzichtelijke informatie voor inwoners beschikbaar is per regio. Goede informatievoorziening is een cruciale randvoorwaarde voor het organiseren van een goede dialoog. Daarom zal het kabinet op de website energietransitie.nl de beschikbare informatie zoveel mogelijk ontsluiten. Hierbij is de overheid transparant over lopende of geplande nationale en regionale projecten en hun voortgang, participatiemomenten en waar Nederland staat met de transitie die we samen door maken. Daarnaast biedt het platform informatie over verschillende vormen van energie en de noodzaak van de klimaat- en energietransitie en brengt het bestaande informatie uit verschillende bronnen samen, om deze beter vindbaar te maken voor iedereen.

Directoraat-generaal Klimaat en Energie
Directie Strategie Energiesysteem

Ons kenmerk
KGG_DGKE_SE / 108979659

Versterking energiegemeenschappen en maatschappelijke initiatieven
Vorig jaar heeft het vorige kabinet een Kamerbrief[14] gestuurd over de rol van energiegemeenschappen in het energiesysteem. Lokale initiatieven dragen bij aan een maatschappelijk gedragen transitie en aan een weerbare samenleving. Ook werken ze steeds vaker aan belangrijke decentrale bouwstenen in het energiesysteem, zoals energieopslag en afspraken over lokaal verbruik van lokaal opgewekte energie. Eén van de acties is een meerjarige subsidie die het kabinet samen met Energie Samen maakt, om regionale koepelcoöperaties te versterken bij het ondersteunen van energiegemeenschappen met onder andere kennis, advies en dienstverlening. Bovendien werkt het kabinet met RVO en andere partners samen aan een programmatische aanpak voor energiegemeenschappen, naar aanleiding van de recente motie van Van Oosterhout en Kröger[15].

Dan zijn er nog de juridische, financiële en kennisdrempels voor maatschappelijke initiatieven. Vanuit verschillende partijen, waaronder het NKP[16], heeft het kabinet rapporten ontvangen over de knelpunten waar initiatiefnemers tegenaan lopen. Met het Klimaatplan 2025-2035 zet het kabinet in op het bieden van ruimte aan maatschappelijk initiatief. Knelpunten die er zijn wil het kabinet daar waar mogelijk verhelpen. In de loop van 2027 zal het kabinet de Kamer hier verder over informeren en met concrete voorstellen komen voor een aanpak.

Voortdurende maatschappelijke dialoog
De klimaat- en energietransitie is niet alleen een technische, maar ook een sociaalmaatschappelijke transitie. We vragen als overheid veel van ons land. Ingrepen in de leefomgeving zijn voor iedereen merkbaar. Het is echter wel een noodzakelijke transitie, om voor onze energievoorziening onafhankelijk te zijn van het buitenland, onze nationale weerbaarheid te versterken, een duurzaam energiesysteem te creëren, onze concurrentiekracht te versterken en te zorgen dat de energierekening uiteindelijk beheersbaar is. De geopolitieke situatie waar wij ons in bevinden, maakt deze opgave extra belangrijk.

Daarom is het van belang om actief in te zetten op een continue maatschappelijke dialoog.

Stientje van Veldhoven-van der Meer
Minister van Klimaat en Groene Groei

Jo-Annes de Bat
Staatssecretaris van Klimaat en Groene Groei

[14] Kamerstuk 30 196, nr. 854
[15] Kamerstuk 29 023, nr. 688
[16] NKP (2023), Meer draagkracht voor de energietransitie